

Oponentský posudek dizertační práce

Jan CHADIMA: Rudolf Slánský (1901–1952) – vzestup a pád stranického funkcionáře,
Dizertační práce FFUK 2019, 310 stran + přílohy

Práce je přehledně a logicky členěna do 12 kapitol a tří exkurzů, kdy se autor v zásadě přidržuje chronologické posloupnosti. S ohledem na relativní skromnost pramenů o osobním životě Slánského považuji tento způsob vydělení informací, které se netýkají přímo Slánského „politické biografie“, do zvláštních oddílů (Exkurz I a II) za dobrý nápad. Jako určitý nedostatek shledávám dělbu textu dále na podkapitoly. Sice to na straně jedné napomáhá jeho přehlednosti, na druhé straně však je tím narušena kontinuita vyprávění, protože některé podkapitoly jsou až zbytečně krátké.

Námítky bych vznesl ve vztahu k úvodu a závěru. Závěr je velmi stručný a má ryze ornamentální funkci, aby práce nějaký závěr vůbec měla. V úvodu postrádám vymezení cílů práce, formulaci výzkumných otázek, resp. hypotéz. Úvod se redukuje jen na stručné vylíčení důležitosti studované osobnosti a bezprostředně následuje rozbor pramenů a literatury. Tento fakt pak předurčuje celkovou podobu dizertační práce, která pak nepřesahuje horizont narativně pojaté politické biografie významného politika. Jako žánr historiografie má tento přístup jistě své tradiční a legitimní místo v bádání. Spíše si v tomto směru kladu otázku, zda je odpovídajícím cílem pro závěrečnou práci v doktorském studiu sociálních dějin, jejichž pojmovým znakem od počátku jejich existence byl právě odpor proti narativní historiografii jednotlivého.

Mnohé o autorově přístupu vypovídá také metodologické zázemí práce, které je vhodně vyděleno do první kapitoly, jakkoli mohlo být i součástí rozsáhlejšího a strukturovaného úvodu, ale to je spíše autorská volba a nikoli namítaná chyba. Konceptuální rámec analýzy poskytuje sociologická teorie, jejímž autorem je Pierre Bourdieu. Analytickými kategoriemi se pak konsekventně stávají pojmy: habitus, pole, kapitál.

Vytkl bych na tomto místě ve vztahu k metodologickému rámci především tři problémy. Za prvé považuji omezení na jednoho sociologa – jakkoli důležitého – za nevhodně redukcionistický v případě dizertační práce. V sociální historiografii v reakci na krizi dosavadních strukturálních paradigmat proběhly v posledních cca třiceti letech rozsáhlé debaty o „významu osobnosti v dějinách“ a důležitosti jednotlivého aktéra jako zprostředkovatele porozumění minulosti (např. debaty o „personal turn“, či spory mezi intencionalisty a strukturalisty v německé historiografii, nároky mikrohistorie a historické antropologie apod.). Doktorská práce by měla mimo jiné osvědčovat autorovu orientaci v soudobých metodologických trendech vědy. I když se pak přikloní k jednomu z přístupů, mělo by být z textu evidentní, že se tak stalo na základě racionální, kritické a dobře vyargumentované úvahy. Tomu tak tady však není. Bourdieu je jednoduše čtenáři bez dalšího naservírován, aniž by byly vzaty v potaz alternativní konceptualizace. Za druhé považuji pro dizertační práci za nevhodné, aby drtivá většina odkazů na „bourdieuovský“ přístup pocházela z domácích komentářů, jež vznikly pro nejrůznější účely, zatímco odkazy na samotného jeho autora tvoří výraznou menšinu. I z toho lze nepřímou usuzovat na autorovu chabou orientaci v teoreticko-metodologické výbavě oboru. Za třetí pak – a snad to není jen můj subjektivní dojem – implementace „bourdieuovské“ sociologie v celém textu působí poněkud násilně. Na mnoha místech se zdá, jako by autor z povinnosti inkorporoval do textu jeho kategorie, aby nemohl být obviněn z toho, že se jen

v úvodu zaštilil populární vědeckou autoritou, aniž by se pak v samotném textu její vliv výrazněji projevil. Možná jde jen o stylistickou neobratnost autora a nyní mu já z pozice oponenta křivdím. Bylo-li by to tak, pak bych doporučoval pro případ, že by měla být dizertační práce publikována, na řadě míst ji přeformulovat, aby se „bourdieuovské“ kategorie staly skutečně organickou částí textu. Ve stávající podobě totiž text vypadá tak, že se odvypráví příběh rekonstruovaný z pramenů a pak je k němu přilepena interpretace, jak by to mohlo být viděno prostřednictvím zvoleného konceptuálního rámce.

Jinak však z hlediska stylistiky a jazyka považuji dizertační práci za uspokojivou a nemám v tomto směru vážnější námitky. V posledních kapitolách jsem si povšiml, že překlepy, hrubky a špatně formulované věty jsou o něco četnější, avšak toto množství jistě nepřekračuje obvyklý průměr v případě tohoto typu absolventských textů na FFUK.

Spíše mě v rámci formulování textu překvapilo vícero míst, kde není příliš jasný smysl daného odstavce. Zpravidla jde o případy, kdy je na daném místě citován nějaký dokument a kdy není jasné, co tou citací mělo být vlastně řečeno. Mám tím na mysli, např. citát Šlinga na s. 226. Nebo jinde, byť tady jde spíše jen o stylistickou neobratnost, když do textu na s. 30 je neorganicky vložen citát, který je náhle formulován v první osobě, aniž by zapadal do textu.

Jak už jsem konstatoval výše, práce je napsána zdařile, čtivým způsobem. Přesto se autorovi nepodařilo udržet jednotný styl vyprávění, což ale nevytýkám jako chybu. Je to patrně dáno především podobou pramenů, které měl k danému období k dispozici. Zatímco období první republiky je velmi živé a Slánský v něm interaguje se spoustou aktérů, popis třetí republiky spadá do poněkud monotónního výkladu rozličných problémů, které jsou proloženy dlouhými citáty ve stylu „a co na to generální tajemník?“. Život vyprávění se navrácí zase až na počátku padesátých let s počínajícím mocenským pádem Slánského. Já sám sice používám podobnou metodu častého prokládání textu přímými citáty z pramenů, nicméně, v daném případě se mi v některých místech zdá, že je jich až příliš a jsou zbytečně dlouhé, což celkový kladný dojem z textu snižuje.

Za silnou stránku považuji autorovo pramenné zázemí. Objem prostudovaných pramenů a sekundární literatury je skutečně velmi široký. Zvláště pak oceňuji také fakt, s jakou důsledností a precizností autor na své zdroje v celém textu odkazuje. Mimořádnou pečlivost osvědčil i v dohledávání osobních údajů o méně známých aktérech, kteří se v jeho vyprávění vyskytují. Jistě by bylo možné vytknout absenci ruských archivů, které by mohly vnést více světla do některých případů, jež zůstávají stále v rovině dohadů, avšak za stávajících okolností nelze tento nedostatek spravedlivě autorovi namítat. Ojedinele se zdroje z ruských archivů objeví díky autorovým známostem, ale sehrávají jen roli ornamentální. Je sympatické, že se pokusil využít i dokumenty CIA, které jsou přístupné na webu. Ač se nepovažuji za dostatečně obeznaného ve věci pramenné základny k životopisu R. Slánského, odnáším si po přečtení práce dojem, že v rámci stávajících možností odvedl autor maximum možného.

Navzdory jisté kritice, kterou jako oponent mám ostatně v popisu práce, se domnívám, že uvedená dizertační práce byla právem připsána k obhajobě. Všechny důležité standardy vědeckého textu v oboru historie naplňuje v uspokojivé míře, a proto si dovoluji komisi doporučit, aby byla úspěšně obhájena. Hodnocenou práci proto klasifikuji jako *prospěl*.

V Praze, dne 4.6.2019

Doc.PhDr.JUDr. Jakub Rákosník, Ph.D.